

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.2.21>**MOBILNOŚĆ AKADEMICKA W WARUNKACH STANU WOJENNEGO****Hanna Padalka**

*kandydat nauk socjologicznych,
docent Katedry Filozofii, Języków Obcych i Dyscyplin Społeczno-Humanistycznych
Kijowskiego Instytutu Własności Intelektualnej i Prawa
Narodowego Uniwersytetu „Odeska Akademia Prawnicza” (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-3738-9019
e-mail: sociolog.ua@gmail.com*

Adnotacja. W artykule dokonano przeglądu roli mobilności akademickiej we współczesnej przestrzeni edukacyjnej w czasie pokoju i podczas działań wojennych na terytorium Ukrainy. Krajowe placówki oświatowe dość szybko dostosowały się do realiów istnienia w warunkach stanu wojennego i prowadzenia działań wojennych oraz wznowiły proces dydaktyczny (studia online i mieszane). Wewnętrzna mobilność akademicka przyczyniła się do wznowienia nauki w szkołach wyższych i pomyślnego zakończenia roku akademickiego 2021/2022. Wybuch wojny i jej kontynuacja przekształcają motywację i postawy studentów, które wykorzystują mobilność akademicką do kontynuowania studiów za granicą, pomimo ich stanu moralnego i psychicznego w warunkach okupacji, pozostawania w epicentrum działań wojennych, utraty bliskich, mieszkań i mienia oraz ewakuacji. W związku z tym kwestie bezpieczeństwa, spokój psychiczny i dobre warunki kontynuowania studiów w zagranicznych instytucjach szkolnictwa wyższego tworzą nowe wymagania dotyczące motywacji, postawy i sytuacji do kontynuowania studiów za granicą w warunkach stanu wojennego.

Słowa kluczowe: student, motywacja, postawa, sytuacja, mobilność akademicka, edukacja za granicą, nauczanie w czasie wojny, ewakuacja, stan psychiczny, kwestie bezpieczeństwa, ochrona życia.

ACADEMIC MOBILITY IN MARTIAL LAW**Hanna Padalka**

*Candidate of Sociological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Social Sciences
Kyiv Institute of Intellectual Property and Law of the National University
«Odessa Law Academy» (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-3738-9019
e-mail: sociolog.ua@gmail.com*

Abstract. The article considers the role of academic mobility in the modern educational space in peacetime and during hostilities in Ukraine. Domestic educational institutions quickly adapted to the realities of martial law and hostilities and resumed the educational process (online and blended learning formats). Internal academic mobility contributed to the resumption of education in the Free Economic Zone and the successful completion of the 2021–2022 academic year. The beginning of the war and its continuation transform the motivation and attitudes of students who use academic mobility to continue their studies abroad, given their moral and psychological condition during the occupation, the epicenter of hostilities, loss of loved ones, housing and property and evacuation. Thus, security issues, moral and psychological peace, and good conditions for continuing education in foreign higher education institutions form new requirements for motivation, attitudes and situations for continuing education abroad under martial law.

Key words: applicant, motives, attitude, situation, academic mobility, education abroad, training during the war, evacuation, psychological state, security issues, protection of life.

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**Ганна Падалка**

*кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри філософії, іноземних мов та суспільно-гуманітарних дисциплін
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія» (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-3738-9019
e-mail: sociolog.ua@gmail.com*

Анотація. У статті розглянуто роль академічної мобільності у сучасному освітньому просторі в мирний час та під час воєнних дій на території України. Вітчизняні заклади освіти досить швидко адаптувалися до реалій існування в умовах воєнного стану і ведення бойових дій та відновили навчальний процес (онлайн та змішаний формати навчання). Внутрішня академічна мобільність сприяла поновленню навчання у ЗВО та успішному

завершенню навчального року 2021–2022. Початок війни та її продовження трансформують мотивацію та установки здобувачів освіти, які використовують академічну мобільність для продовження навчання за кордоном, зважаючи на їх морально-психологічний стан в умовах окупації, перебування в епіцентрі бойових дій втрату близьких, житла і майна та евакуації. Таким чином, питання безпеки, морально-психологічний спокій та гарні умови продовження навчання у закордонних закладах вищої освіти формують нові вимоги до мотивації, установок та ситуації для продовження навчання за кордоном в умовах воєнного стану.

Ключові слова: здобувач освіти, мотиви, установка, ситуація, академічна мобільність, освіта за кордоном, навчання під час війни, евакуація, психологічний стан, питання безпеки, захист життя.

Вступ. Сучасне суспільство здобуває все більш рівнів мобільності не тільки завдяки розвитку науки, технологій, глобалізації, універсалізації та стандартизації багатьох соціальних процесів, а також завдяки новому світогляду, життєвому світові, які відкривають нову глибину людської свідомості та розуміння світу і місця в ньому для людини. Важливим інструментом формування нової людини є освіта, яка супроводжує людину увесь час від самого народження до кінця.

На сьогодні постійне прискорення темпів життя, життєвих циклів технологій, обладнання створюють необхідність набуття освіти на постійній основі впродовж життя. Крім того, питання формування регіонального та глобального ринків праці формують запит на створення відповідного освітнього простору для задоволення потреб нового ринку праці відповідними професіоналами. Вказане створило передумови для уніфікації, універсалізації та стандартизації освітнього процесу, коли заклади вищої освіти готують професіоналів, які можуть продовжувати освіту у подальшому та/або працювати за межами кордонів країни. Таким чином, почала набувати поширення практика вільного переміщення викладачів та здобувачів освіти не тільки на рівні своєї країни, а і за кордон. Особливостям академічної мобільності у військовий час є причино-наслідкові фактори впливу на вибір, які сформовані питаннями безпеки, веденням бойових дій, захистом життя та неможливості продовження освіти на своєму місці проживання. Наша країна вперше з часів Другої світової війни стикнулася з питаннями та проблемами, які виникають під час війни та ведення бойових дій на власній території. На той час академічна мобільність була внутрішнього характеру і мала свої відмінності від сьогодення, як на організаційно-правовому рівні, так і на психологічному рівні здобувачів освіти і викладачів, а також на рівні самого суспільства. Отже, сучасна мобільність населення під час війни потребує вивчення для подальшого вирішення проблемних питань, які виникають зараз і будуть у подальшому.

Основна частина.

Аналіз останніх публікацій показав, що дослідженнями впливу ролі впливу академічної мобільності на якість освіти, подальший розвиток молодого спеціаліста та формуванням нового світогляду, життєвого світу, його цінностей займалися як вітчизняні, так і іноземні дослідники, серед яких можна виділити таких, як: І. Антоненко, Н. Голда, М. Олійник, Т. Колтунович, К. Кузнецова, С. Лобанова, К. Магрламова, І. Перепелюк, Л. Пілецька, В. Триндюк, Н. Чижова та ін.

Незважаючи на досить широкий спектр проведених досліджень, питання академічної мобільності в умовах війни виступає частиною загальної проблеми, котрій присвячується означена стаття.

Метою статті є дослідження питань впливу академічної мобільності на освітній процес в умовах воєнного стану та ведення воєнних дій на території України.

Методи дослідження, використані у процесі написання статті, передбачають застосування загальнонаукових та емпіричних прийомів, що ґрунтуються на системному підході. Крім цього, у процесі роботи застосовувались такі загальні методи досліджень, як узагальнення та порівняння. У результаті проведеного аналізу визначено основне коло проблем, які виникають у сфері освіти та впливу академічної мобільності на освітній процес в умовах воєнного стану та ведення воєнних дій на території України.

Результати та їх обговорення. Сучасний етап цивілізаційного розвитку суспільства характеризується високим рівнем мобільності людини як на фізичному рівні, так і віртуальному рівнях. Прикладом фізичної мобільності є міжконтинентальні переміщення великих мас людей за короткий проміжок часу без спеціальної підготовки до подорожування, яке може бути пов'язане із роботою, освітою, медициною, культурою, відпочинком тощо. Прикладом віртуальної мобільності є можливості, які відкриваються перед людиною у віртуальному світі через доступ до глобальної мережі передачі даних, інформатизацію та віртуалізацію багатьох процесів і розповсюдження віртуальних соціальних мереж. Це формує новий тип людини, нові соціально-економічні, соціально-гуманітарні, соціально-політичні взаємовідносини як на рівні окремих держав, так і на глобальному світовому рівні. Адже сьогодні переліт на інший континент займає близько десяти годин, а робота в міжнародній багатонаціональній команді стає буденним явищем. Вказана мобільність формує запит на універсалізацію, стандартизацію та глобалізацію перш за все освітнього процесу, що дає змогу отримувати молодих фахівців такого рівня, щоб вони були конкурентоспроможними на глобальному світовому ринку праці.

Для поширення ідей мобільності було нівельовано закритість національних кордонів та лібералізовано питання віз та дозволів на переміщення між національними кордонами, що дозволило перетинати кордони багатьох країн під час подорожей, навчання та роботи.

Така академічна мобільність сприяла розширенню можливостей щодо отримання освіти та роботи. В Україні процеси інтеграції у світовий та європейський освітні простори набули прискорення після підписання Угоди між ЄС та Україною в 2014 році. У цьому ж році був схвалений Закон України «Про вищу

освіту», де серед багатьох новаторських положень було впроваджено: «автономію закладу вищої освіти», «академічна мобільність», «академічна свобода», «акредитація освітньої програми», «Європейська кредитна трансферно-накопичувальна систем», «кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи», «студентоцентроване навчання» та підготовку фахівців з вищою освітою за відповідними освітніми програмами за новими рівнями вищої освіти із присудженням відповідного ступеня вищої освіти (Про вищу освіту, 2014). Впровадження цих норм разом із лібералізацією візового режиму між країнами ЄС та Україною сприяли академічній мобільності, коли майбутні абітурієнти почали отримувати базову та/або продовжувати навчання в закладах вищої освіти країн ЄС, а вітчизняні ЗВО почали впроваджувати у себе новітні стандарти якості освіти, ще більше інтегруючись до європейського та світового освітніх просторів. Отже, подальше поширення академічної мобільності «зумовлює необхідність володіння знаннями проектування та реалізації індивідуальних освітніх маршрутів, іншомовною комунікацією, вмінням швидко адаптуватися, розуміння соціокультурних особливостей, правил та норм поведінки» (Триндюк, 2017: 3). Вказані тенденції мають двосторонній шлях, коли не тільки вітчизняна освітня спільнота використовує можливості академічної мобільності, а і іноземні здобувачі освіти, які приїждять навчатися у вітчизняні ЗВО.

Рівень використання/застосування академічної мобільності, особливо міжнародної, визначається у готовності освітньої спільноти до соціокультурних комунікацій та взаємовідносин на рівні мультикультуралізму, мультинаціоналізму та мультирелігійності, а також до відкритості та толерантності суспільства до іноземних здобувачів освіти та викладачів. Вказане може бути лише у сучасному відкритому глобальному світі, де усі сфери тісно інтегровані у світову економіку і політику та соціально-гуманітарний простір.

Важливим фактором поширення академічної мобільності є готовність національного Уряду та ЗВО до формування відповідного нормативно-правового поля та здійснення організаційних, навчально-методичних заходів для створення відповідних підстав та умов для навчання у ЗВО іноземних здобувачів освіти (далі – ІЗО). У першу чергу це стандарти освіти, рівень надання освітніх послуг, комунікації, соціальні- побутові умови, психологічний клімат та умови перебування в країні тощо. Крім того, увесь персонал ЗВО (адміністративний, педагогічний, методичний тощо) повинні бути психологічно готовими для роботи із ІЗО, а також мати достатній рівень компетентностей, умінь та навичок з надання освітніх послуг національною мовою, як іноземною, так і іноземною мовою ІЗО із різною культурою, національністю, релігією, життєвим світом, звичаями, світоглядом тощо. І найголовніше – знання іноземних мов для ефективної та успішної комунікації з ІЗО. Адже надання таких освітніх послуг ІЗО є відмінним від традиційного освітнього процесу для вітчизняних здобувачів освіти. Таким чином, перед ЗВО стоїть важливе та складне завдання сформувати готовність до академічної мобільності здобувачів освіти з використанням педагогічних умов (інструментів, методів та механізмів) для «формування мотивації майбутніх» молодих професіоналів «до планування та участі в реалізації академічної мобільності, позитивного емоційного ставлення до навчальної і професійної діяльності; посилення комунікативної спрямованості процесу оволодіння знаннями, вміннями та навичками, необхідними для ефективної іншомовної комунікації; актуалізація міждисциплінарних зв'язків гуманітарних, технічних і спеціальних циклів дисциплін у формуванні загальнокультурної компетентності майбутніх інженерів; забезпечення особистісно-розвивального освітнього середовища з урахуванням суспільних потреб, особистісних професійних запитів студентів вищих технічних навчальних закладів» (Триндюк, 2017: 5). Тобто ступінь використання/розповсюдження академічної мобільності напряму залежить від готовності здобувача освіти та/або майбутнього абітурієнта до освіти за межами країни.

Вплив на позитивне рішення здобувача освіти є багатоаспектним і складається як із психологічних, моральних, так і матеріальних факторів впливу на прийняття рішення. Так, В. Триндюк та С. Лобанова, розглядаючи «компоненти готовності студентів вищих технічних навчальних закладів до академічної мобільності», визначають академічну мобільність «як інтегративну якість особистості, що характеризує здатність цілеспрямовано діяти та самостійно приймати рішення, пов'язані із реалізацією індивідуальних освітніх маршрутів», оскільки «академічно мобільний студент уміє управляти своєю освітньою траєкторією і діяльність загалом, самостійно проектувати індивідуальний освітній маршрут, прогнозує майбутню професійну діяльність із урахуванням постійно змінюваних соціальних і професійних вимог суспільства, гнучко реагує на ці зміни й відповідно коригує свою діяльність, здатний і прагне до неперервної самоосвіти і саморозвитку» (Триндюк, 2017: 306). А тому необхідно «готовність до академічної мобільності» розглядати як характеристику «внутрішньої свободи індивіда, що забезпечує розвиток самостійної, цілеспрямованої особистості, спроможної критично оцінювати власні можливості, визначати цілі і траєкторію свого розвитку» (Триндюк, 2017: 306). Наприклад, Л. Пілецька, досліджуючи «психологічну сутність професійної мобільності особистості» у контексті «міждисциплінарного характеру категорії «професійна мобільність», пропонує брати до уваги такі компоненти, як «поведінковий компонент (зміна професії), когнітивний компонент (усвідомлення необхідності зміни професії та можливих шляхів реалізації такого рішення), інтегрально-особистісний компонент (уміння оцінювати ситуацію, що склалася, і оцінювати свої можливості, рішучість, наполегливість, самовладання, самостійність, ініціативність, вміння брати на себе відповідальність)» (Пілецька, 2013: 81).

У свою чергу, І Антоненко та Н. Чижова розглядають формування високого рівня академічної мобільності через «розвиток умінь як складових соціально-психологічної готовності студента, що» сприяє не тільки обміну «професійно орієнтованої інформації» на «необхідному рівні», «а й передбачає формування мотивації до успішного опанування програми, формування навичок планування освітньої та професійної

діяльності, розвиток якостей, які сприяють успішному оволодінню майбутньою професією» (Антоненко, 2021: 23). Отже, зважаючи на представлені вище визначення важливих компонентів академічної мобільності, можна пристати на перелік, запропонований дослідниками В. Триндюк та С. Лобановою, а саме: мотиваційний, когнітивно-комунікативний, особистісно-діяльнісний (Триндюк, 2017: 311). Але при цьому необхідно зважати, що цей перелік не є вичерпним і самодостатнім.

Перш за все, необхідно враховувати багато параметрів, які впливають на здобувача освіти, але при цьому можуть опосередковано відноситися до процесу навчання та освітнього простору. Наприклад, це може бути країна (відкрита-закрита, розвинена країна-країна третього світу), де проживає майбутній абітурієнт та/або здобувач освіти, походження та фінансовий достаток сім'ї (пануючий клас-нижчий клас/каста, багатий-бідний). Вказане суттєво впливає на світогляд людини, її самооцінку, психологічний стан та розуміння свого місця. Адже одна справа, коли молода людина багато подорожує, бачить світ, володіє іноземними мовами, а інше, коли за межі свого села/регіону ніколи не виїздила. У свою чергу, це впливає на рівень освіти та базовий рівень набутих компетентностей, компетенцій, знань та умінь, які набуває майбутній абітурієнт та/або здобувач освіти після закінчення середньої освіти та планує продовжувати освіту.

Аналогічна ситуація відбувається вже із молодими спеціалістом, який бажає продовжувати освіту. Важливим тут є психологічний настрій здобувача освіти та його бачення свого майбутнього (з чим він його пов'язує), а саме: буде працювати у маленькому містечку і невеликій фірмі, чи навпаки – у транснаціональній корпорації або навіть за кордоном. Відповіддю на вказані питання можуть бути результати анкетування, які були використанні В. Триндюк під час дослідження питання «формування готовності до академічної мобільності у студентів вищого технічного навчального закладу», а саме: «Чи знайомі Ви з програмами міжнародної академічної мобільності? Чи хотіли б Ви навчатися за кордоном? Чому Ви хотіли б навчатися за кордоном? Які, на вашу думку, основні перешкоди для навчання за кордоном? Що, на вашу думку, найважче у процесі навчання за кордоном? Як Ви оцінюєте рівень вищої освіти за кордоном? Чи, на вашу думку, міжнародна академічна мобільність сприяє покращенню знань іноземних мов? Яка, на вашу думку, найсуттєвіша проблема академічної мобільності? Який, на вашу думку, найвагоміший фактор життєвого успіху? Хто фінансував навчання?» (Триндюк, 2017: 229–231). Так, результати проведеного анкетування показали таке: «45,4% студентів хотіли б здобувати знання у навчальному закладі іншої країни» для того, щоб «отримати досвід навчання в зарубіжному університеті та покращити знання іноземних мов (55,6%), з'ясувати можливості майбутнього працевлаштування (12,8%), бажання познайомитися з іншими країнами, їхньою культурою (9,7%), отримати диплом університету іншої країни (7,1%), відвідати курси відомих учених (2%)» при цьому «12,8% опитаних взагалі не бажають навчатися за кордоном» (Триндюк, 2017: 229–231).

Отже, найбільш ефективним буде продовження набуття компетентності щодо академічної мобільності. Це буде доцільним для тих здобувачів освіти, які прагнуть нею користуватися та мають високий рівень мотивації. Для цього В. Триндюк було запропоновано «Анкету на виявлення характеру ставлення студентів до потреби формування готовності до академічної мобільності», де серед іншого необхідно було дати відповіді на такі питання: «Що Ви розумієте під поняттями «академічна мобільність», «готовність до академічної мобільності»? Яку роль, на Вашу думку, відіграє знання іноземної мови в реалізації академічної мобільності? Які чинники, на Ваш погляд, найбільше сприяють підвищенню ролі вивчення іноземних мов? Оцініть значущість академічної мобільності у майбутній професійній діяльності за такими критеріями (виберіть свій варіант). Чи є доцільність у формуванні в університеті готовності до академічної мобільності? Як Ви оцінюєте свою готовність до академічної мобільності? Що, на Вашу думку, утруднює готовність до академічної мобільності? Які чинники, на Вашу думку, покращують процес готовності до академічної мобільності? Що, на Вашу думку, варто було б запровадити в університеті задля більш результативного формування у студентів готовності до академічної мобільності?» (Триндюк, 2017: 239–241). На наш погляд, під час анкетування та аналізу відповідей з боку респондентів необхідно враховувати їхній загальний настрій та установу на продовження навчання в себе без та/або можливість проходження певного курсу, дисципліни, практики в іншому ЗВО (як вітчизняному, так і іноземному), адже отримання нового досвіду, знань, комунікацій, життєвого досвіду та просто нових вражень може бути корисним та стати мотивацією для подальшого продовження навчання в рамках академічної мобільності. При цьому треба враховувати такі індивідуальні фактори, як мотив, установка та ситуація. Ось що з цього приводу відзначає Н. Голда: «Мотив є внутрішнім психологічним станом, який керує особистістю», а тому його «можна розглядати як потребу, яка примушує людину шукати засоби її задоволення» оскільки «мотив у індивіда може викликати різного роду реакції, може підштовхувати його до певних дій, які у свою чергу, можуть сприяти зміні або появи у нього певних установок», де «установка» постає як «внутрішня психологічна готовність людини до будь-яких дій, яка визначає її поведінку у певних ситуаціях». Отже, «будь-яка ситуація сприяє або зміні попередньої установки, або її закріпленню і викликає у людини ту чи іншу дію на тому чи іншому рівні: на рівні реакції, дії або установки» (Голда, 2014: 202).

При цьому необхідно зважати на те, що найголовнішим фактором, який стримує використання можливостей, відкритих за допомогою академічної мобільності постають перед здобувачем освіти, молодим спеціалістом та викладачем, – це знання іноземної мови на рівні B2. Так, І. Антоненко та Н. Чижова відзначають, що важливою передумовою високого рівня академічної мобільності є знання іноземної мови на рівні B2, а тому «однією з основних цілей є створення умов для іншомовного професійно орієнтованого навчання, отримання знань відповідно до інтересів» є організація навчального процесу таким чином, «щоб конкретні

знання, вміння, навички, набуті на заняттях, могли бути використані для вирішення завдань в процесі майбутньої професійної діяльності» (Антоненко, 2021: 23). Отже, можна говорити про те, що важливим чинником зростання ролі академічної мобільності в сучасному освітньому просторі постає головний інструмент комунікації – мова навчання, яка для багатьох учасників освітнього процесу буде іноземною, адже тільки так сутність «академічна мобільність» буде мати сенс. На погляд багатьох дослідників, основною мовою комунікацій та отримання освіти в рамках академічної мобільності на глобальному рівні є англійська мова. У такому випадку академічну мобільність можна застосовувати не тільки для отримання базової освіти, а і для навчання впродовж усього життя, коли «перетворення процесу навчання на неперервний процес саморозвитку й самовдосконалення людини», що в сучасних умовах розвитку суспільства є новим освітнім трендом, зумовленим зміною традиційного уявлення про освіту, роботу, суспільні та соціальні відносини між людиною, суспільством та владою. Тобто майбутній абітурієнт, молодий спеціаліст та викладач для того, щоб повною мірою використовувати усі переваги академічної мобільності (особливо міжнародної), повинні володіти додатково однією із мов міжнародного спілкування. Тобто сучасні успішні люди є білінгвальними, а тому вибирають ЗВО, де навчання відбувається двома та більше мовами (національною та іноземною мовами), що спрощує подальшу адаптацію на новому місці роботи та/або під час продовження освіти (так звана безперервна освіта впродовж усього життя).

Вказані напрацювання стали широко впроваджувалися у вітчизняних ЗВО останні 8 років, що стало у нагоді і дало змогу досить швидко відновити освітній процес в Україні з початком військової агресії з боку Російської Федерації, яка розпочалася 24 лютого 2022 року і триває донині. Активну інформаційно-комунікаційну кампанію для усіх учасників ринків було запроваджено освітнім омбудсменом України на його офіційній веб-сторінці («Освіта в умовах воєнного стану», <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>), де було багато відповідей на актуальні питання щодо продовження навчання в період війни (Освіта в умовах, 2022). Також активно діяло Міністерство освіти і науки України, яке оперативно реагувало на виклики через розроблення та впровадження нових нормативних документів, що визначають дії ЗВО та здобувачів освіти під час війни, евакуації та академічної мобільності. Крім того, МОН своїми листами надавав роз'яснення щодо дій (лист МОН, 2022). Також на сайтах окремих ЗВО ведеться постійна комунікація з викладачами, здобувачами освіти на предмет поточного учбового процесу, пропозицій щодо навчання за кордоном (академічна мобільність) тощо.

Так, найбільших результатів застосування академічної мобільності вдалося досягти на національному рівні, адже ЗВО працюють в одному нормативному, освітньому культурному, національному, релігійному, а найголовніше – у мовному просторі, що створює передумови швидкої адаптації до нового місця навчання, соціокультурного та побутового середовища. Що ж стосується міжнародної академічної мобільності, то тут ситуація неоднозначна. Так, з боку іноземних ЗВО створено сприятливі умови для залучення до освітнього процесу здобувачів освіти з України, їм надається допомога як у навчанні, так і на соціокультурному і побутовому рівнях. Але для використання цих сприятливих умов здобувач освіти повинен володіти або англійською, або мовою країни, де буде продовжуватися навчання на рівні B2. Крім того, міжнародною академічною мобільністю можуть користуватися іноземні здобувачі освіти, які навчалися в Україні і отримують відповідні запрошення, та українські здобувачі освіти жіночої статі, оскільки чоловікам заборонено виїзд за кордон під час воєнного стану та загальної мобілізації.

Також необхідно зважати на те, що головною мотивацією здобувача освіти використовувати можливість академічної мобільності є питання фізичної безпеки свого життя, можливість виїхати із зони ведення бойових дій та продовжити навчання за спеціальністю. Якщо йдеться про завершення навчання у другому семестрі та переведення на наступний курс, то тут є можливість надолужити в наступному навчальному році (2022–2023 н.р.) певні відставання від затвердженого навчального плану, опрацювати кредити та виконати творчі роботи тощо. Досить складною є ситуація зі здобувачами освіти, які вже закінчують навчання і виходять на захист дипломних, магістерських робіт і складання екзаменів для отримання документа, який засвідчує набутий рівень професійної освіти.

Що стосується позитиву, то зважаючи на досить складну ситуацію в окремих областях України, питання використання академічної мобільності сприятиме продовженню навчання як в середині країни, так і за її межами значної частині здобувачів освіти, а це в кінцевому результаті сприятиме вчасному (запланованому) у часі закінченню навчання у ЗВО та початку роботи за спеціальністю. Тобто в умовах продовження війни навчання для здобувачів освіти у вітчизняних ЗВО буде без перерви на війну. За таких обставин вітчизняні ЗВО не отримають катастрофічного зменшення кількості здобувачів освіти, які продовжать навчатися. Крім того, використання внутрішньої академічної мобільності певним чином уповільнить мотивацію здобувачів освіти виїжджати за кордон для продовження навчання, адже існує досить висока ймовірність того, що певна кількість здобувачів освіти не захоче повертатися до України для продовження отримання як базової вищої освіти, так і подальшої безперервної освіти. Така вірогідність обумовлена тим, що багато здобувачів освіти евакуювалися за кордон разом із своїми родинами, які, втративши в Україні житло і роботу, залишаються за кордоном. Зважаючи на обсяги відбудови нашої країни після війни, питання наявного кадрового потенціалу буде гостро стояти перед Урядом, який може бути залучений для роботи в національному господарстві. Підтвердженням таких побоювань є те, що, як відзначає у своєму дослідженні В. Триндюк «значну перевагу студенти надають навчанню за кордоном (для отримання диплому іноземного зразка), щоб мати гідну роботу та бути конкурентоспроможними на ринку праці» (Триндюк, 201757). Що стосується воєнного

стану, то до цього необхідно додати як психологічні, так і фізичні аспекти впливу війни на людину, які разом створюють зону ризику та небезпеки. Тобто у воєнний час людина починає більше цінувати життя та спокій, аніж певні матеріальні вигоди. Водночас багато людей фізично не мають куди повертатися. Крім того, відсутність ясності щодо конкретних термінів закінчення війни є вагомим фактором впливу на психологічний стан здобувача освіти, адже немає упевненості у власній безпеці та у своєму майбутньому. При цьому треба брати до уваги, що якщо здобувач освіти адаптувався до нового місця проживання та навчання і його там усе задовольняє, питання мотивації повернення буде ускладнюватися. На сьогодні поки що відсутні як статистичні дані, так і їх аналіз в частині анкетування здобувачів освіти, які використали можливості академічної мобільності у воєнний час та продовжили освіту у іншому ЗВО як в межах України, так і за її межами. При цьому необхідно зважати, який відсоток здобувачів освіти планує повертатися до навчання у новому навчальному році 2022–2023, що повинен розпочатися 01 вересня 2022 року.

Висновки («Conclusion»). Підсумовуючи дослідження питань впливу академічної мобільності на освітній процес в Україні в умовах воєнного стану під час воєнних дій на території України, слід відзначити таке. Впровадження Україною останні вісім років заходів щодо трансформації вітчизняного освітнього простору у світовий створили передумови для широкої інтеграції таких сучасних інструментів, як: автономія закладу вищої освіти; академічна мобільність; академічна свобода; акредитація освітньої програми; Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система; студентоцентроване навчання, що дало змогу здійснювати підготовку фахівців за новими рівнями вищої освіти із присудженням відповідного ступеня вищої освіти. Також лібералізація візового режиму із країнами ЄС та участь у багатьох освітніх програмах вітчизняних здобувачів освіти тільки сприяли поширенню академічної мобільності. Також сучасний цивілізаційний розвиток українського суспільства, його відкритість та високий рівень переміщень (туризм, освіта, подорожі тощо) створили передумови, які стали у нагоді з початку війни. Так, вітчизняний освітній простір досить швидко адаптувався до реалій існування в умовах ведення бойових дій та воєнного стану. Внутрішня академічна мобільність сприяла поновленню навчання у ЗВО, що дає змогу говорити про завершення навчального року 2021–2022, а не зупинення. При цьому тривожним є питання повернення здобувачів освіти із-за кордону для продовження навчання у вітчизняних ЗВО. Адже такі фактори, як мотив, установка та ситуація, суттєво впливають на вчинки кожної окремої людини. При цьому у стресовій ситуації, якою є війна, вказані фактори несуть зовсім інше забарвлення та смислові навантаження.

Беручи до уваги те, що в Україні триває воєнний стан та продовжується війна, питання впливу академічної мобільності на здобувачів освіти потребують додаткових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Антоненко І.І., Чижова Н.В. Роль англійської мови в академічній мобільності студентів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 81'2021. С. 22–25.
2. Голда Н. Психологічні аспекти організації академічної мобільності студентів. Міжнародна конференція з актуальних проблем у навчанні іноземних студентів у Європейському просторі вищої освіти, Тернопіль, 13–16 травня 2014 р. С. 201–203. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/8465/2/Conf_2014_Golda_N-Psychological_aspects_of_201-203.pdf.
3. Лист МОН «Про внутрішню академічну мобільність учасників освітнього процесу» від 18.03.2022 № 1/3507-22. URL: <http://osvita.adm-km.gov.ua/?p=2762>.
4. Магрімова К.Г. Академічна мобільність – невід’ємна складова освіти впродовж життя. URL: <https://www.google.com.ua/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://repo.dma.dp.ua/660/1/Magrimova>.
5. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>.
6. Пілецька Л.С. Професійна мобільність особистості: психологічний аспект аналізу. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 3. С. 197–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_2013_3_35.
7. Про вищу освіту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України* від 19.09.2014. № 37-38 . С. 2716. Ст. 2004.
8. Триндюк В.А. Формування готовності до академічної мобільності у студентів вищого технічного навчального закладу : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти ; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2017. 273 с.
9. Триндюк В.А., Лобанова С.І. Компоненти готовності студентів вищих технічних навчальних закладів до академічної мобільності. *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання*. Розділ 5. Психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні. 2017. С. 304–313.

References:

1. Antonenko I.I., Chizhova N. V. Rol anhliiskoi movy v akademichnii mobilnosti studentiv [The role of English in the academic mobility of students]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Seria 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy. Vypusk 81'2021. Pp. 22–25. [Ukrainian].
2. Holda N. Psykholohichni aspekty orhanizatsii akademichnoi mobilnosti studentiv. [Psychological aspects of the organization of academic mobility of students.]. *Mizhnarodna konferentsiia z aktualnykh problem u navchanni inozemnykh studentiv u Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity*, Ternopil, 13-16 travnia 2014 r. Pp. 201–203. [Ukrainian].
3. Lyst MON «Pro vnutrishniiu akademichnu mobilnist uchasnnykh osvithnoho protsesu» [Letter of the Ministry of Education and Science «On the internal academic mobility of participants in the educational process»] vid 18.03.2022 № 1/3507-22. URL: <http://osvita.adm-km.gov.ua/?p=2762>. [Ukrainian].

4. Mahrlamova K.H. Akademichna mobilnist – nevidiemna skladova osvity vprodovzh zhyttia. [Academic mobility is an integral part of lifelong learning]. URL: https://www.google.com.ua/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://repo.dma.dp.ua/660/1/Magrlamova_. [Ukrainian].
5. Osvita v umovakh voiennoho stanu [Education under martial law]. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>. [Ukrainian].
6. Piletska L. S. Profesiina mobilnist osobystosti: psykholohichni aspekt analizu. [Professional mobility of the individual: the psychological aspect of analysis]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii*. 2013. № 3. Pp. 197–202. [Ukrainian].
7. Pro vyshchu osvitu. [About higher education]. zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 19.09.2014 – 2014 r., / № 37-38 /, stor. 2716, stattia 2004. [Ukrainian].
8. Tryndiuk V. A. Formuvannia hotovnosti do akademichnoi mobilnosti u studentiv vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu [Formation of readiness for academic mobility in students of higher technical educational institution]. dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk : 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity / Valentyna Anatoliivna Tryndiuk ; Ckhidnoievropeyskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. Lutsk, 2017. 273 p. [Ukrainian].
9. Tryndiuk V.A., Lobanova S.I. Komponenty hotovnosti studentiv vyshchych tekhnichnykh navchalnykh zakladiv do akademichnoi mobilnosti [Components of readiness of students of higher technical educational institutions for academic mobility]. Mizhnarodni Chelpanivski psykholoho-pedahohichni chytannia. Rozdil 5. Psykholohichni, pedahohichni ta orhanizatsiini umovy zaprovadzhennia yevropeyskykh standartiv vyshchoi osvity v Ukraini. 2017. Pp. 304–313. [Ukrainian].